

КУЗЬМИШИНА О. М.

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОВОЇ ПРОЦЕДУРИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ СУДДІВ В УКРАЇНІ

У статті до системи принципів правової процедури кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні віднесено адміністративні та організаційні принципи, які мають методичну природу невлadного характеру. Доведено, що до адміністративних принципів правової процедури кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні належать такі засади: верховенства права; законності; публічності; застосування законодавчо-гарантованих критеріїв кваліфікаційного оцінювання; дотримання спеціалізації та інстанційності судової системи; спеціального статусу суб'єкта суддівського врядування (Вищої кваліфікаційної комісії суддів України); прозорості; участі суб'єктів громадянського суспільства у кваліфікаційному оцінюванні суддів; неупередженості; достовірності; оскарження; відповідальності.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, добросовісність, кваліфікаційне оцінювання, комісія, підготовка, професійність, процедури, суддя, судова влада.

В статті в систему принципів правової процедури кваліфікаційної оцінки судей в Україні віднесені адміністративні та організаційні принципи, які мають методичну природу властного характеру. Доказано, що в адміністративних принципів правової процедури кваліфікаційної оцінки судей в Україні відносяться принципи: верховенства права; законності; публічності; застосування законодавчо гарантованих критеріїв кваліфікаційного оцінювання; дотримання спеціалізації та інстанційності судової системи; спеціального статусу суб'єкта судейського управління (Вищої кваліфікаційної комісії судей України); прозорості; участі суб'єктів громадянського суспільства в кваліфікаційній оцінці судей; неупередженості; достовірності; оскарження; відповідальності.

Ключевые слова: административно-правовые отношения, добросовестность, квалификационное оценивание, комиссия, подготовка, профессионализм, процедуры, судья, судебная власть.

In the article, the system of principles of the legal procedure of qualification assessment of judges in Ukraine includes administrative and organizational principles that have a methodological nature of non-governmental nature. It is proved that the administrative principles of the legal procedure of qualification assessment of judges in Ukraine include the following principles: rule of law; legality; publicity; application of legally guaranteed criteria for qualification assessment; compliance with the specialization and instance of the judicial system; special status of the subject of judicial governance (High Qualification Commission of Judges of Ukraine); transparency; participation of civil society actors in the qualification assessment of judges; impartiality; reliability; appeal; responsibilities.

Key words: administrative and legal relations, integrity, qualification assessment, commission, training, professionalism, procedures, judge, judiciary.

Актуальність теми. Як юридична формалізована процедура, що покликана оцінити компетентність, професійність і морально-етичні характеристики (доброчесність) судді, кваліфікаційне оцінювання в існуючому форматі, тим не менш, відзначається наявністю суб'єктивного

елементу, який суттєво здатний впливати на об'єктивність результату. Недарма в інформаційному просторі висловлюються не лише окремі побоювання, а й радикальні думки з приводу того, що процедура, «яка поєднує формалізм у проведенні процедури оцінювання із неформальністю при оцінюванні результатів» не має права на існування [4; 5, с. 109–111].

За таких обставин слід звернути увагу на обов'язкове дотримання загальних принципів кваліфікаційного оцінювання суддів, що пронизують цю складну, ємку та багатоетапну процедуру. Відповідність цим засадам здатна забезпечити їй легітимність, що є вкрай важливим і для суддів, і для суспільства [5, с. 109–111].

Огляд останніх досліджень. Проблеми кваліфікаційного оцінювання суддів, крізь призму адміністративно-правових відносин, у своїх працях аналізували В. Авер'янов, В. Бевзенко, М. Бояринцева, Н. Губерська, П. Діхтієвський, А. Іванишук, С. Жуков, Н. Коваленко, Д. Мандичев, О. Миколенко, Н. Писаренко, В. Рядінська, Р. Сербин, Л. Трофімова, А. Шевченко, Я. Шевцова, О. Хотинська-Нор, М. Цуркан та ін. При цьому, практичні проблеми в сфері добору суддів та перевірки їх професійності в Україні зумовлюють необхідність детального розгляду окремих питань аналізованої тематики.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства у сфері діяльності суддів в Україні, позиції практиків та вчених адміністративного права, статистичної діяльності органів суддівського врядування, визначити адміністративні принципи правової процедури кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні.

Виклад основних положень. Принцип (лат. *principium* – «начало, основа») – це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або принаймні бажане. У повсякденному житті принципами називають внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, у різних сферах діяльності. У науці принципи – це загальні вимоги до побудови теорії, сформульовані як те первинне, що лежить в основі певної сукупності фактів. У характеристиці різноманітних систем принципи відображають ті суттєві характеристики, що відповідають за правильне функціонування системи, без яких вона не виконувала б свого призначення [1, с. 958].

Система принципів залежить від специфіки адміністративно-правових відносин, наповнення якої має різноманітний характер. Система принципів правової процедури кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні не є сталою та однозначною, при цьому, варто наголосити і про недостатню законодавчу сформованість цієї системи. Так, згідно з Методологією кваліфікаційного оцінювання суддів принципами кваліфікаційного оцінювання є публічність, прозорість, відкритість, єдність порядку та методології, застосування єдиних критеріїв для оцінки судді, незалежність суддів [6].

До принципів кваліфікаційного оцінювання О. Хотинська-Нор відносить принципи неупередженості та незалежності, справедливості, рівності та недискримінації, обґрунтованості та достовірності оцінювання, релевантності та інші. Проте чільне місце в цьому переліку законодавець відвів принципам прозорості та публічності кваліфікаційного оцінювання [5, с. 109–111].

У спеціальному Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [3] відсутні конкретні норми щодо принципів кваліфікаційного оцінювання, однак, їх можна виокремити із особливостей правових процедур кваліфікаційного оцінювання.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» можна виділяти такі засади [3]:

- кваліфікаційне оцінювання за критерієм професійної компетентності проводиться з урахуванням принципів інстанційності та спеціалізації (ч. 3 ст. 83) – принцип дотримання спеціалізації та інстанційності судової системи;

- кваліфікаційне оцінювання проводиться прозоро та публічно (ч. 4 ст. 84) – принципи публічності та прозорості;

- суддя (кандидат на посаду судді), який не згодний із рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо його кваліфікаційного оцінювання, може оскаржити це рішення в порядку, передбаченому Кодексом адміністративного судочинства України (ч. 2 ст. 88); порушення процедури проведення кваліфікаційного іспиту щодо кандидата на посаду судді може бути оскаржено в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України (ч. 12 ст. 78) – принцип оскарження;

- у разі виявлення під час проведення кваліфікаційного оцінювання фактів, що можуть мати наслідком дисциплінарну відповідальність судді, Вища кваліфікаційна комісія суддів України може звернутися до органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, для вирі-

шення питання про відкриття дисциплінарної справи чи відмову в її відкритті. У разі звернення до органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, для вирішення питання про відкриття дисциплінарної справи чи відмову в її відкритті або надходження під час проведення кваліфікаційного оцінювання до органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, скарги щодо поведінки судді, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність судді, Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право зупинити проведення кваліфікаційного оцінювання цього судді. Якщо в процесі кваліфікаційного оцінювання судді Вищій кваліфікаційній комісії суддів України стане відомо про обставини, що можуть свідчити про порушення суддею законодавства у сфері запобігання корупції, Комісія негайно повідомляє про це спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право зупинити проведення кваліфікаційного оцінювання цього судді до отримання відповіді від спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (ч. 5, 6 ст. 84) – принцип відповідальності;

– з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання утворюється Громадська рада доброчесності (ч. 1 ст. 87) – принцип участі суб'єктів громадянського суспільства у кваліфікаційному оцінюванні суддів;

– конкурс на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України проводить Вища рада правосуддя на основі принципів верховенства права, публічності та політичної нейтральності в порядку, визначеному законом (ч. 2 ст. 95) – принцип верховенства права; принцип спеціального статусу суб'єкта суддівського врядування – Вищої кваліфікаційної комісії суддів України [3].

Загалом, до адміністративних принципів правової процедури кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні слід віднести такі засади: – верховенства права; – законності; – публічності; – застосування законодавчо-гарантованих критеріїв кваліфікаційного оцінювання; – дотримання спеціалізації та інстанційності судової системи; – спеціального статусу суб'єкта суддівського врядування (Вищої кваліфікаційної комісії суддів України); – прозорості; – участі суб'єктів громадянського суспільства у кваліфікаційному оцінюванні суддів; – неупередженості; – достовірності; – оскарження; – відповідальності.

Крім того, до системи принципів правової процедури кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні належать організаційні принципи, які мають методичну природу невідладного характеру. Визначаючи організаційні принципи варто виходити із особливостей проведення кваліфікаційного оцінювання, тобто використання спеціальних форм. Для прикладу можна навести, що мінімальний прохідний бал для визнання кандидатів такими, що склали іспит, визначається Вищою кваліфікаційною комісією суддів України з урахуванням рівня складності тесту та практичних завдань, які виконувались кандидатами, принципів критеріально зорієнтованого оцінювання з метою забезпечення конкурентно-спроможності кандидатів на стадії проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, а також із огляду на кількість вакантних посад судді у судах загальної юрисдикції (в тому числі прогнозовану) [2]. Для формування конкретного тесту для тестування, який складатимуть кандидати, за допомогою спеціального програмного комплексу із тестової бази за принципом випадковості [2]. Тестові запитання та модельні судові справи іспиту систематично розробляються Національною школою суддів України з урахуванням критеріїв кваліфікаційного оцінювання, принципів інстанційності та спеціалізації, програм іспиту [6]. Крім того, для формування суддівського дос'є (дос'є кандидата на посаду судді) і проведення кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді) Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право безоплатно отримувати інформацію та копії документів і матеріалів (у тому числі з обмеженим доступом) щодо судді (кандидата на посаду судді) та членів його сім'ї або близьких осіб від будь-яких осіб, які є власниками або розпорядниками інформації (документів, матеріалів), що запитуються. Такі особи зобов'язані протягом десяти днів з дня отримання запиту надати інформацію (документи, матеріали), що запитуються [3].

Отже, організаційні принципи кваліфікаційного оцінювання суддів – це методологічні засади проведення кваліфікаційного оцінювання до яких відносяться: принцип випадковості тестування; принцип спостереження за процедурою складання кваліфікаційного іспиту; принцип формування методологічних програм та методики кваліфікаційного оцінювання; принцип етапності кваліфікаційного оцінювання; принцип отримання інформації.

Список використаних джерел:

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь : ВТФ «Перун». 2003. 1440 с.
2. Положення про порядок складення кандидатами на посаду судді кваліфікаційного іспиту та методику його оцінювання: Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 10.07.2013. *Верховна Рада України* : офіційний веб-сайт. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/nr002695-13#n4>
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст. 545.
4. Слободін М. Гуд бай, Фукуяма. 2018. URL: <https://site.ua/mikhail.slobodin/8053>.
5. Хотинська-Нор О. З. Принципи кваліфікаційного оцінювання суддів у світлі реалізації судової реформи в Україні. *Творчий шлях вченого: до 80-річчя професора В. В. Долежана* : матер. кругл. столу / відп. ред. Н. М. Бакаянова ; уклад.: І. О. Кісліцина, М. О. Деменчук, С. І. Єленич ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Юридична література, 2018. С. 109-111.
6. Щодо погодження Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання суддів відповідно до статей 83, 124, 131 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Положення про Раду суддів України, затвердженого Х позачерговим з'їздом суддів України 16 вересня 2010 року (зі змінами): рішення Ради суддів України від 11.12.2015 № 14. *Верховна Рада України* : офіційний веб-сайт. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr014414-15#Text>.

УДК 342.95 (477)

НЕСТОР Н. В.

**ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ ЯК СУБ'ЄКТ САМОВРЯДНОГО КОНТРОЛЮ
ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУДДІВ**

З використання методів аналізу та наукового пізнання доводиться точка зору, що самодостатність судової системи включає гарантії не лише належного фінансування, організаційної та функціональної незалежності, а й делегування державою такій системі більшості ключових важелів контролю за судьями, зокрема в частині притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, призначення та звільнення з посади. При цьому саме Вища рада правосуддя є ключовим учасником відповідних правовідносин з огляду на свій статус, предмет та обсяг владних повноважень. Виокремлюються адміністративні процедури контролю, здійснювані щодо суддів даним органом суддівського самоврядування, пропонується коротка їх характеристика та аналіз. Визначаються особливості дисциплінарної відповідальності судді, виконується класифікація дисциплінарних заходів примусу.

Ключові слова: Вища рада правосуддя, самоврядний контроль, суддя, правосуддя, дисциплінарна відповідальність судді.

С использование методов анализа и научного познания обосновывается точка зрения, что самодостаточность судебной системы включает гарантии не только должного финансирования, организационной и функциональной независимости, но и делегирования государством такой системе большинства ключевых рычагов контроля за судьями, в частности, привлечения их к дисциплинарной ответственности, назначения и освобождение от должности. При этом, именно Высший совет правосудия является ключевым участником соответствующих правоотношений с учетом своего статуса, предмета и объема властных полномочий. Выделяются